

Investeringsvolum og utenlandsandel på norsk sokkel

MENON-publikasjon nr. 2 2010

8. februar 2010

Av

Bjørn Harald Hansen og Erik W Jakobsen

MENON Business Economics

Essendrops gate 3, 0303 Oslo, Tlf: 97 17 04 66, <http://www.menon.no>

Investeringene på norsk sokkel har vokst kraftig siste årene og nådde et nytt toppnivå i 2009. Prognosene for 2010 tyder på at investeringene skal holde seg på samme nivå også i 2010. Samtidig kritiseres Statoil og andre oljeselskaper for å utsette utbyggingsprosjekter, og det er en økende bekymring for at investeringsnivået vil falle. I følge Dagens Næringsliv (DN) (29. oktober 2009) er også Petoro bekymret. Petoro uttaler at fremdriften i flere Statoil-styrte prosjekter nå ligger langt etter plan.

Samtidig frykter man at en stadig større andel av nye kontrakter gis til utenlandske aktører. 8. februar 2010 ble det for eksempel klart at Hyundai vant kontrakten i forbindelse med Goliat-utbyggingen i konkurranse med Aker Solutions. "I verste fall - hvis Gudrun ryker, Goliat ryker og Ekofisk ryker - vil det være tilnærmet en massakre", sier konserntillitsvalgt Atle Teigland i Aker Solutions til DN.

I dette notatet vurderer vi SSBs prognoser for investeringer i 2010 basert på erfaringer fra tidligere år og ut fra prisutviklingen på sentrale innsatsfaktorer. Vi vurderer også utenlandsandelen knyttet til investeringer på norsk sokkel. Konklusjonen er at investeringsnivået kan forventes å ligge på 130-140 milliarder kroner i 2010, og at Oljeindustriens Landsforbunds prognose på 122 milliarder kroner synes å være noe konservativt. Det eksisterer ikke gode statistiske kilder for utviklingen av utenlandsandelen på norsk sokkel. Tallgrunlaget som eksisterer indikerer at utenlandsandelen har vært synkende, men at denne trenden er i ferd med å reverseres.

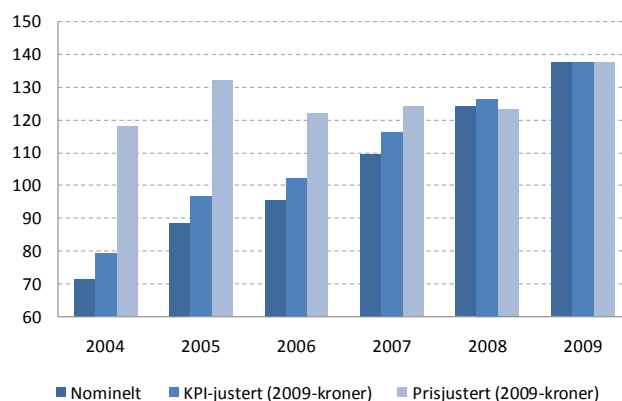
TOTALE INVESTERINGER PÅ NORSK SOKKEL

Stemmer prognosene fra Statistisk Sentralbyrå?

De totale investeringene på norsk sokkel har i nominelle termer økt kraftig siden 2004 og var i 2008 på rekordhøye 124 milliarder kroner. Det skyldes imidlertid ikke en historisk satsing på olje- og gassektoren, men snarere en betydelig kostnadsøkning for de viktigste innsatsfaktorene; arbeidskraft, metaller, utstyr og borerigger.

Econ Pöyry har på oppdrag fra Oljeindustriens Landsforbund (OLF) utviklet en kostnadsmodell basert på disse kostnadsdriverne. Justerer man for prisutviklingen på disse kostnadskomponentene, er de reelle investeringene bare svakt økende i den siste femårsperioden (Kilde: Econ Pöyry, OLFs konjunkturrapport 2009).

Totale investeringer på norsk sokkel 2004-9

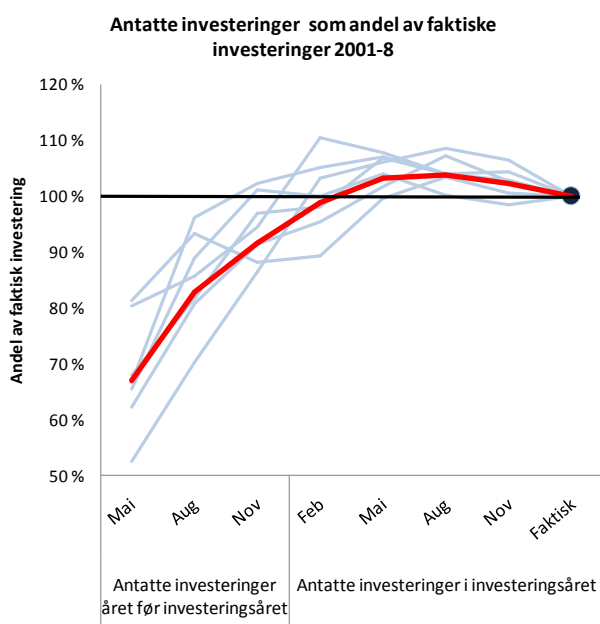

I figuren er det også tatt med en konsumprisindeksert (KPI) søyle, for å illustrere hvor mye høyere kostnadsutviklingen var på sokkelen i perioden 2004-7 i forhold til den generelle prisutviklingen. Vi ser også at i 2008 hadde KPI "tatt igjen" prisutviklingen på sokkelen – da ble leverandørprisene presset ned.

Hva forventer man av investeringer på sokkelen i 2010? Statistisk Sentralbyrå (SSB) innhenter regelmessig estimater på forventede investeringer for inneværende og kommende år. Prognosen fra november 2009 tilsa at investeringene i 2010 vil ligge på 139 milliarder kroner, ned med 7 milliarder fra augustestimatet.

OLFs prognose på 122 milliarder kroner er hele 12% lavere enn SSBs november-prognose. Hva skal man tro på? Det er sjelden november-prognosene fra året før bommer så vidt mye som de må for at OLFs estimat skal bli riktig – men det har skjedd. Man må imidlertid helt tilbake til 1990 for å finne sist gang prognosen var så overvurdert i november året før.

Ser vi på SSBs prognoser historisk avtegner det seg et tydelig bilde, jfr. figur.

Figuren viser prognostiserte investeringer som andel av hva som ble faktiske investeringer for perioden 2001 til 2008 (grå streker), samt et gjennomsnitt for perioden (rød strek). Vi ser at investeringsnivået undervurderes året før og overvurderes i inneværende år. I følge SSB er det tre forhold som slår inn her:

- 1) *Ufullstendig rapportering*: Spesielt ved lang prognosehorisont
- 2) *Ikke-godkjente utbygginger*: Felt som godkjennes i for eksempel november er ikke med i mai-estimatet
- 3) *Overambisiøse planer*: Oljeselskapene rekker vanligvis ikke å gjennomføre alt de har ambisjon om i løpet av året

Punkt 1) og 2) slår kraftig inn ved lang prognosehorisont (dvs. året før), mens 3) har vist seg å være den dominerende faktoren i inneværende år. I gjennomsnitt er det faktisk

februar i inneværende år som treffer best - da ser de ulike faktorene ut til å oppveie hverandre. Det er imidlertid høyere usikkerhet i estimatene på dette tidspunktet enn senere, naturlig nok.

Et annet sentralt spørsmål er om man klarer å treffe med prognosene i perioder med skifter i investeringstakt, slik OLF forventer fra 2009 til 2010. For å undersøke dette så vi på de syv årene i perioden 1986 til 2009 hvor det har vært en negativ, nominell endring i investeringsnivået. Det viser seg at SSBs prognoser for disse årene er omtrent av samme kvalitet som for alle årene samlet. Det ser med andre ord ut til at bransjen klarer å forutse taktskifter rimelig bra.

Econ Pöyrys/OLFs prognose for norske investeringer i 2009 er på 129 milliarder kroner, 12 milliarder kroner (9%) under SSBs novemberestimat for inneværende år. Det har ikke skjedd de siste 25 år at SSBs prognose for inneværende år har vært så feil måneden før året er omme. De siste årene har november-prognosen for inneværende år vært 3-4% for høy. Legges dette til grunn kan investeringene for 2009 forventes å bli rundt 137 milliarder kroner.

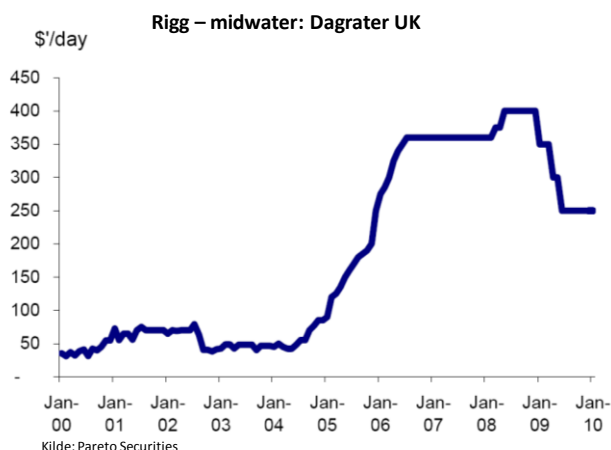
Ut fra erfaringer med SSBs prognoser synes således Econ Pöyrys/OLFs estimat for 2009 på 129 milliarder kroner å være i overkant konservativt. Et for lavt anslag for 2009 vil sannsynligvis også gi lave anslag for de påfølgende år i prognosemodellen. Det kan muligens forklare noe av avviket mellom SSBs og Econ Pöyrys/OLFs prognoser.

Leverandørpriser er på vei ned – hvordan påvirkes investeringsestimatene?

Det er naturlig nok knyttet høy usikkerhet til investeringsestimatene. Priser på sentrale innsatsfaktorer og olje kan ofte endres relativt betydelig på kort tid. Faller oljeprisen brått, trækker oljeselskapene på bremsen. Faller leverandørprisene, vil det føre til økt etterspørsel og dermed økt investeringsvolum, men ikke mer enn at investeringssummen likevel vil falle på kort sikt.

Mange sentrale innsatsfaktorer, som borerigger og offshoreskip, har svært volatile priser. Reduseres prisene betydelig, vil dette påvirke investeringsnivået på sokkelen. Under ser vi

prisutviklingen på rigg og skip, som er sentrale kostnadsposter på sokkelen.

Vi ser at riggratene er på vei ned etter rekordhøye rater de siste årene. Rater for plattformsupply- og ankerhåndteringsbåter har falt dramatisk, og er lavere enn noen gang. Leverandørene som opererer i spotmarkedet taper store penger.

Norsk Industri har innhentet faktisk prisutvikling for inngåtte engineering- og fabrikkavtaler i 2009. Disse viser et fall på ca 4 prosent i forhold til året før (se Jakobsen og Hansen, 2010).

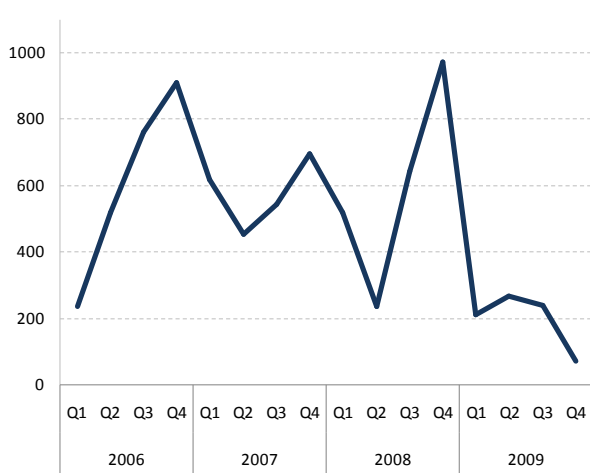
I den grad betydelige prisreduksjoner som eksemplifisert her er vedvarende gjennom 2010, og ikke er tatt høyde for i SSBs prognoser, trekker det i retning av at SSBs prognoser er for høye.

Snittrater plattformsupply spot 2006-9

Kilde: Dagens Næringsliv

Snittrater ankerhåndtering spot 2006-9

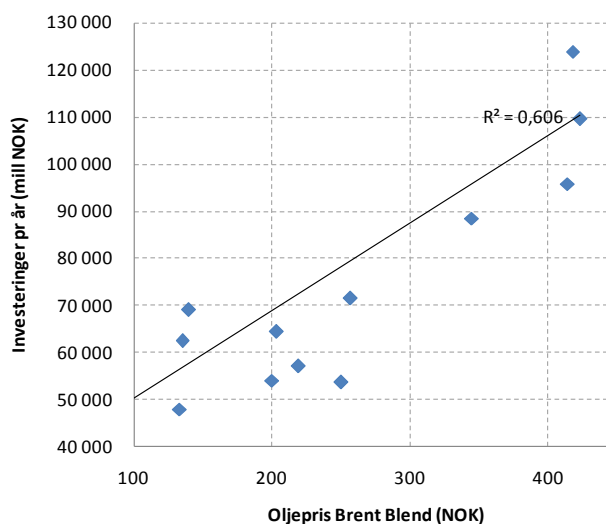

Kilde: Dagens Næringsliv

Den underliggende driveren for aktivitetsnivået på sokkelen er selvsagt forventet oljepris fremover – som oftest i stor grad reflekterer dagens oljepris.

Korrelasjonen mellom oljepris og investeringer i samme år er høy, som vist i figuren under.

Korrelasjon investeringsnivå og oljepris 1996-2009

Høy korrelasjon kan skyldes to forhold: Endret oljepris medfører press på priser på innsatsfaktorene, og at investeringer fremskyndes eller utsettes avhengig av oljeprisutviklingen. Sannsynligvis slår begge forholdene inn. Korrelasjonen mellom oljepris og neste års investeringer er ikke høyere enn mellom oljepris og investeringer i samme år. Det

kan tyde på at "temposkiftet" for investeringene slår inn ganske raskt.

Fremtidsprisen på olje for 2010 er jevnt stigende fra ca 70 dollar til 75 dollar fatet. Det er forventet en jevn oljeprisøkning også de neste årene. Det trekkes isolert sett i retning av at aktivitetsnivået forventes å være høyt på sokkelen.

Konklusjon

I dette notatet har vi vurdert SSBs prognoser for investeringene på norsk sokkel. Det er betydelig usikkerhet knyttet til prognosene, drevet av tidspunkt for investeringer og prisutvikling for innsatsfaktorer. Utsettes en stor feltutbygging, for eksempel Gudrun-feltet, vil det ha stor betydning for investeringsvolumet. Samlet sett kan det synes rimelig å forvente at totale investeringer vil kunne utgjøre i størrelsesorden 130-140 milliarder kroner dersom sentrale forhold utvikler seg omtrent som forventet i 2010.

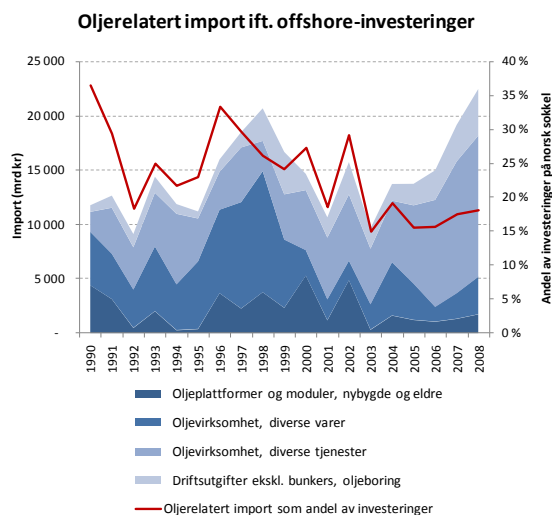
UTENLANDSANDEL AV INVESTERINGENE

Dagens Næringsliv hadde 1. februar i år et oppslag om at en rekke store utbyggingskontrakter på norsk sokkel vil gå til utenlandske leverandører. Artikkelen nevner konkrete prosjekter på Skarv, Valhall, Ekofisk og Goliat som allerede er gått til utlendinger eller som er i ferd med bli det. Det er derfor interessant å undersøke om dette er uttrykk for en trend hvor norske leverandører taper markedsandeler på norsk sokkel.

Er det slik at Norges leverandørindustri får glede av de økte investeringene på sokkelen, eller gis en stadig større andel av kontraktsvolumene til utenlandske aktører? Dette er et viktig spørsmål for norsk leverandørindustri, men som det viser seg å være overraskende vanskelig å gi et godt svar på. SSB sier at dette er et åpenbart hull i statistikken, og at det er på agendaen å forbedre denne rapporteringen. De vil ta initiativ overfor Statoil for å finne en gjennomførbar måte å etablere slik statistikk på.

I mangel av tilfredsstillende, offisiell statistikk på området har vi forsøkt å belyse problemstillingen gjennom fire ulike tilnærminger. Disse gjennomgås under.

1) *Analyse av importstatistikken:* Dersom man kan identifisere sentrale offshore-varegrupper fra importstatistikken, undersøke hvordan disse har utviklet seg de siste årene og sammenligne utviklingen med veksten i investeringene på norsk sokkel, kan man få en indikasjon på hvordan utenlandsandelen på norsk sokkel utvikler seg. Dette er vist i figuren under.

Vi ser at for de varegrupper vi har trukket ut fra importstatistikken er den langsiktige trenden at importandelen går ned, men at andelen varierer nokså mye mellom de enkelte år. Imidlertid kan det se ut som at trenden har snudd. Siden 2005 har importandelen stabilisert seg og begynt å stige. Det er imidlertid for kort tidsperiode til at vi kan si noe sikkert om dette er en langvarig trend.

Vi har bare trukket ut varegrupper som utelukkende knytter seg til offshore-virkosmheten. Det er også mange varegrupper hvor norsk sokkel er en viktig, men ikke eneste mottager av varene. Disse varegruppene er holdt utenfor denne analysen. Man må derfor se på trenden og ikke det absolutte nivået på importandelen av investeringene i figuren siden importandelen underestimeres.

Derfor så vi også på importstatistikken for industrivarer, hvor offshore er en nokså viktig, men ikke eneste mottager av varene. Det viste seg imidlertid vanskelig å identifisere importvaregrupper som i hovedsak er relevante for norsk sokkel. Varegrupper som var tilgjengelig var enten for detaljerte (åttesifrede varekoder) eller for aggregerte (tosifrede varekoder) for vårt formål. Vi analyserte import

av industrivarer på tosifret varekodenivå for å se om det kunne antyde noe om økende importandel på norsk sokkel. En oversikt over importen fra 2001-2009 er vist i tabellen under (bare de to første og to siste årene vises i tabellen).

Tabell: Import av industrivarer 2001-9

Vekt (1000 tonn)	2001	2002	2008	2009	Vekst 01-09
Jern og stål	1 340	1 298	1 409	1 004	-25 %
Metall., unnt. jern, stål	324	397	558	428	32 %
Varer av metaller	354	364	687	533	50 %
Kraftmask. og -utstyr	36	47	69	51	42 %
Mask. for spes.industr	121	129	247	205	70 %
Metallbearb.maskiner	11	10	18	11	-3 %
Industrimask.,-utstyr	135	160	265	212	58 %

Verdi (mill kr)	2001	2002	2008	2009	Vekst 01-09
Jern og stål	7 564	7 569	16 373	12 307	63 %
Metall., unnt. jern, stål	5 864	5 808	11 638	7 141	22 %
Varer av metaller	9 523	9 728	23 140	18 615	95 %
Kraftmask. og -utstyr	5 579	5 781	11 064	9 690	74 %
Mask. for spes.industr	10 183	9 589	21 345	16 471	62 %
Metallbearb.maskiner	1 202	997	2 436	1 555	29 %
Industrimask.,-utstyr	13 641	14 156	30 396	26 029	91 %

Verdi per tonn	2001	2002	2008	2009	Vekst 01-09
Jern og stål	5,64	5,83	11,62	12,26	117 %
Metall., unnt. jern, stål	18,07	14,65	20,85	16,67	-8 %
Varer av metaller	26,91	26,76	33,71	34,96	30 %
Kraftmask. og -utstyr	154,81	124,04	159,75	189,63	22 %
Mask. for spes.industr	84,24	74,44	86,32	80,26	-5 %
Metallbearb.maskiner	107,16	99,47	132,47	142,59	33 %
Industrimask.,-utstyr	101,25	88,63	114,64	122,57	21 %

Arlige endringer i vol.	2001	2002	2008	2009	Vekst 01-09
Jern og stål	N/A	-3 %	-13 %	-29 %	N/A
Metall., unnt. jern, stål	N/A	22 %	-13 %	-23 %	N/A
Varer av metaller	N/A	3 %	4 %	-22 %	N/A
Kraftmask. og -utstyr	N/A	29 %	20 %	-26 %	N/A
Mask. for spes.industr	N/A	7 %	-2 %	-17 %	N/A
Metallbearb.maskiner	N/A	-11 %	9 %	-41 %	N/A
Industrimask.,-utstyr	N/A	19 %	10 %	-20 %	N/A

I og med at investeringer på norsk sokkel bare utgjør en knapp fjerdedel av totale realinvesteringer er det sannsynlig at endringer i import vel så mye relaterer seg til landbasert virksomhet som aktivitet på sokkelen.

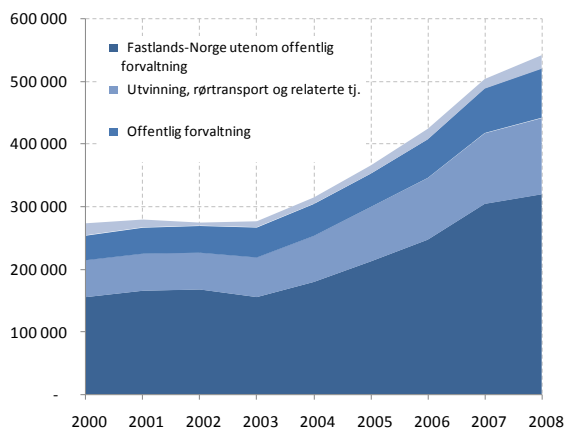
Ser vi på endringer i importvolum (vekt) for de ulike industrivarekategoriene ser vi at alle falt kraftig i 2009. For eksempel har importvekt av jern og stål, som primært benyttes på sokkelen og i bygg og anlegg, falt med 13% i 2008 og 29% i 2009. Dette rimer dårlig med at investeringene på sokkelen når rekordhøyder i 2009. Vi kan dermed slå fast at det er nedgangen i bygg og anleggssektoren som dominerer i statistikken. Importstatistikken for industri er således ikke godt egnet for å si noe om importandelen på norsk sokkel.

2) *Analyse av nasjonalregnskapet:* Realinvesteringene i "AS Norge" har økt voldsomt

siden 2003, med en gjennomsnittlig årlig økning på 14% i femårsperioden 2003-8.

Realinvesteringene var 542 milliarder i 2009.

Bruttoinvesteringer i fast realkapital, 2000-08 (mNOK)

Oljesektorens andel av realinvesteringer har holdt seg stabil på 22-24% av totale realinvesteringer i Norge i perioden. Ser vi på importerte investeringsvarer som andel av totale realinvesteringer har også dette holdt seg svært stabilt på rundt 19%.

Antar vi at importandelen for de tre-fjerdedelene av norske realinvesteringer som ikke relaterer seg til norsk sokkel ikke har endret seg betydelig i perioden må følgelig importandelen for investeringene som relaterer seg til norsk sokkel også ha holdt seg nokså konstant i perioden. Ut fra denne tilnærmingen har vi således ingen holdepunkter for å anta at importandelen på norsk sokkel er stigende. Vi understreker imidlertid at vi ut fra denne analysen heller ikke kan konkludere med det motsatte.

3) *Intervju med oljeselskapene:* Utgangspunktet var å be om informasjon fra oljeselskaper om fordelingen av norske og utenlandske leveranser for de siste store feltutbyggingene. I den grad disse utbyggingene er representative for totale investeringer på norsk sokkel ville dette kunne gi en god indikasjon på utenlandsandelen på norsk sokkel. Det viste seg imidlertid vanskelig å få tilgang på disse opplysningene fra oljeselskapene.

4) *Residualtilnærming:* Med residualtilnærming menes at man beregner importandelen ved å trekke norske leveranser på norsk sokkel ut av tallene for totale investeringer på norsk sokkel.

I 2008 gjennomførte Menon en kartlegging av norske offshoreleverandørers utenlandsomsetning. Analysene viste at norske offshoreleverandører hadde en samlet petrorettet omsetning på 197 milliarder kroner i 2007. Av disse var 95 milliarder generert i utenlandske markeder og 102 milliarder i innenlandsmarkeder. Samlede investeringer på norsk sokkel utgjorde 110 milliarder kroner i 2010.

Innenlandsmarkedet består imidlertid ikke bare av norsk sokkel. Også leveranser til oljeselskapers aktiviteter på land, samt leveranser offshoreleverandørene imellom er inkludert. I tillegg er en del av leveransene knyttet til driftskostnader på felt i operasjoner. Det finnes ikke statistikk for noen av disse områdene. Dermed er det vanskelig å si hvor store de totale norske leveransene på norsk sokkel var i 2007.

Stiftelsen for sannfunns- og næringslivsforskning (SNF) har gjennomført tilsvarende kartlegginger av offshoreleverandørers utenlandsomsetning for perioden 1995-2005. Det skulle tilsi at vi kan benytte tallene for totale leveranser innenlands til å beregne *endringer* i utenlandsandel. Imidlertid ser dataene fra SNF ut til å være for mangelfulle til at et slikt estimat virker pålitelig. Særlig ser datagrunnlaget i 2005 ut til å være mangelfullt. SNF beregnet offshoreleverandørenes samlede omsetning til 101 milliarder kroner i 2005,

hvorav 55 milliarder gikk til kunder i Norge. Samme året var totale investeringer på norsk sokkel 88,5 milliarder kroner. Det skulle tilsi en betydelig høyere utenlandsandel på norsk sokkel enn i 2007; (110-101=9 mrd NOK i 2007 vs 89-55=44 mrd NOK i 2005). Se tabellen på neste side for detaljer.

Våren 2010 vil Menon på nytt kartlegge norske offshoreleverandørers utenlandsaktiviteter. Denne undersøkelsen vil kunne gi et grunnlag for å vurdere utviklingen i utenlandsandelen på norsk sokkel fra 2007 til 2009.

Konklusjon

Det foreligger ikke noe statistikkgrunnlag som gjør det mulig å beregne fordelingen av norske og utenlandske leveranser på norsk sokkel over tid på en robust måte. Tallgrunnlaget som eksisterer indikerer at importandelen har vært synkende, men at denne trenden er i ferd med å reverseres. Menons analyse våren 2010 av utenlandsaktivitetene til norske offshoreleverandører vil kunne kaste ytterligere lys over problemstillingen.

Trolig vil det bli en økende interesse for denne typen informasjon i årene som kommer, ikke minst når investeringen på sokkelen faller og leverandørene må kjempe om markedsandeler for å opprettholde aktivitetsnivået.

Norske offshoreleverandørers omsetning								
År	Utenlandsomsetning i løpende mrd NOK	Omsetning i norsk marked i løpende mrd NOK	Total petrorettet omsetning	Investeringer på norsk sokkel	Utenlandske leverandørers omsetning	Norske leverandørers andel*	Utenlandske leverandørers andel*	
1995	15	36,7	51,7	48,6	12	76 %	24 %	
1997	14	46,9	60,9	62,5	16	75 %	25 %	
2003	31,5	49,3	80,8	64,4	15	77 %	23 %	
2005	46,6	54,7	101,3	88,5	34	62 %	38 %	
2007	94,5	102,4	196,9	109,6	7	93 %	7 %	

Kilde: Menon Business Economics (2007); SNF (1995-2005)

* Norske leverandørers omsetning inkluderer salg til oljeselskapenes landorganisasjoner og driftskostnader på feltene, samt leveranser offshoreleverandører imellom. Følgelig overvurderes norske leverandørers andeler mens utlendingers andel undervurderes.